

Antisemitisme en immigratie in het hedendaagse West-Europa Is er een verband?

De situatie in België

Muriel Sacco en Marco Martiniello
Centre d'Etudes de l'Ethnicité et des Migrations,
Université de Liège

Voorwoord

Dit is de vertaalde samenvatting van het rapport *Antisemitism and Immigration in Western Europe Today: is there a connection? The case of Belgium*. Dit nationale rapport maakt deel uit van een groter onderzoeksproject dat in 2016/2017 werd uitgevoerd in vijf Europese landen: België, Frankrijk, Duitsland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk.

Een eindrapport beschrijft gemeenschappelijke trends, maakt vergelijkingen en doet aanbevelingen voor overheden en het maatschappelijke middenveld. Het is beschikbaar onder de titel *Antisemitisme en immigratie in het hedendaagse West-Europa: bestaat er een verband? Bevindingen en aanbevelingen uit een onderzoek in vijf landen*.

Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de Stiftung Erinnerung, Verantwortung und Zukunft (EVZ) uit Berlijn en werd geleid door het Pears Institute for the study of Antisemitism, Birkbeck, University of London.

Over het project

Er is sprake van een terugkerende bewering dat nieuwe migranten in Europa, met name migranten uit het Midden-Oosten en Noord-Afrika (MENA-migranten), antisemitisme met zich meebrengen. Deze stelling wordt in verschillende landen in verschillende mate geuit en kan verschillende vormen aannemen. Niettemin is de associatie van toenemend antisemitisme met migranten uit het Midden-Oosten en Noord-Afrika wijdverspreid in Europa en moet deze worden geëvalueerd.

Migranten uit de MENA-landen staan sinds 2011 symbolisch centraal in het migratiedebat. Deze jaren werden gekenmerkt door de Arabische lente en de nasleep ervan, en door de Europese crisis rond vluchtelingenbescherming. Als reactie op de hevigheid van dit debat, en in overeenstemming met de opdracht van de Stichting EVZ heeft dit onderzoek zich specifiek gericht op MENA-migranten.¹ De kern van het onderzoek was na te gaan of de komst van MENA-migranten

sinds 2011 een invloed heeft gehad op antisemitische attitudes en gedragingen in West-Europa. Dit rapport gaat specifiek over België. Het rapport gaat ook in op de vraag of overheidsinstanties en organisaties in het maatschappelijke middenveld een antisemitisme probleem onder MENA-migranten hebben vastgesteld. De bevindingen zijn gebaseerd op een uitgebreid onderzoek van bestaand kwantitatief en kwalitatief bewijsmateriaal. Daarnaast is een nieuw kwalitatief onderzoek verricht om de ervaringen en meningen van verschillende actoren te onderzoeken.

Context

België is een land met een geschiedenis van immigratie en permanente vestiging. Sinds het midden van de 20e eeuw is het percentage buitenlanders in de Belgische samenleving gestaag toegenomen. Het jaarlijkse aantal migranten is tussen 1994 en 2014 verdubbeld. Tot de bevolking behoren 30.000 tot 35.000 personen die zichzelf als jood aanduiden.

Bevindingen

MENA-migranten

Volgens officiële bronnen daalt het percentage en aantal MENA-migranten dat jaarlijks in België aankomt. Sterker nog, sinds 2010 zijn er minder asielzoekers en erkende vluchtelingen die België binnenkomen dan aan het begin van de jaren 2000.

Uit de interviews voor dit onderzoek blijkt dat nieuwe MENA-migranten niet begrijpen waarom ze de 'tweede' golf worden genoemd en worden vergeleken met migranten van Marokkaanse en Turkse afkomst die onder een negatief imago gebukt gaan. MENA-migranten proberen zich te onderscheiden van het imago van deze eerdere migranten en trachten te bewijzen dat ze willen integreren in hun gastsamenleving. De interviews brachten ook aan het licht dat vluchtelingen zich beschouwen als slachtoffers van institutioneel racisme tijdens de asielprocedure.

Antisemitisme

Een opiniepeiling uit 2017 toonde aan dat antisemitische opvattingen nog steeds wijdverspreid zijn onder de Belgische bevolking. Uit de peiling blijkt een verband tussen antisemitische en islamofobe opvattingen.

Gemiddeld vinden er jaarlijks minder dan 100 antisemitische incidenten plaats in België, volgens een patroon dat overeenkomt met opflakkingen in het Israëliësch-Palestijnse conflict. Dit conflict heeft in België protesten en episodes van geweld uitgelokt en geleid tot aanvallen op een groot aantal joodse organisaties begin jaren 2000, in 2009 en 2014. De terroristische aanslag op het Joods Museum in 2014, de aanslagen in Frankrijk in 2015 en de verhoogde beveiliging van joodse gebouwen hebben het gevoel van onveiligheid in de hele Belgische joodse gemeenschap vergroot.

Ons kwalitatieve onderzoek belicht een aantal belangrijke elementen:

- Het toont de heterogeniteit aan van de joodse bevolking en joodse organisaties.
- De definitie van antisemitisme is onderworpen aan meerdere interpretaties die op hun beurt de percepties van het fenomeen kleuren.

- Sommige vertegenwoordigers van de joodse gemeenschap maken zich ernstig zorgen over het veronderstelde antisemitisme van nieuwe MENA-migranten. Deze bezorgdheid wordt gevoed door de terreurdaden die gericht waren tegen joodse organisaties en individuen in België en Frankrijk.
- Er is geen significant positief of negatief contact tussen joodse verenigingen en nieuwe migranten.
- Drie factoren worden aangehaald om het vermeende antisemitisme van recente MENA-migranten te verklaren: hun socialisatie door antisemitische politieke regimes; hun veronderstelde en consequente vijandigheid tegenover Israël; en hun veronderstelde gelijkenis met de tweede of latere generaties van Noord-Afrikaanse migranten die worden geacht antisemitische vooroordelen te hebben.

Conclusies

- Angst voor antisemitisme en het gevoel dat het fenomeen politiek verwaarloosd of gebagatelliseerd wordt, leiden tot vooroordelen over nieuwe MENA-migranten.
- Er zijn echter geen antisemitische daden gerapporteerd die werden gepleegd door recente MENA-migranten.
- Uit de data blijkt dat antisemitische vooroordelen en opvattingen die samenhangen met complottheorieën onder de Belgische bevolking wijdverspreid zijn. Antisemitisme speelt ook een rol in de Belgische politiek en media en komt tot uiting in discussies over het Israëlisch-Palestijnse conflict.
- Niet-EU-migranten en de tweede en derde generaties die in België zijn geboren, hebben te kampen met discriminatie en benadeling in het onderwijs, op de arbeids- en huizenmarkt. Moslims hebben het gevoel dat ze in België als buitenlanders worden beschouwd.
- Vooroordelen over de joodse bevolking komen voor in een specifieke context die wordt gekenmerkt door aanhoudende antisemitische standpunten onder de Belgische bevolking en ongelijke integratiemogelijkheden voor migranten van de eerste en latere generaties.

Dit onderzoek levert twee belangrijke conclusies op:

- Ten eerste bevestigen de kwantitatieve gegevens geen toename van antisemitische incidenten, maar de angst voor antisemitisme bestaat wel.
- Ten tweede is het verband tussen de toename van antisemitisme en de komst van nieuwe migranten niet significant.

Aanbevelingen

Beleid en praktijk

- In het Belgische meerlagige bestuursstelsel zou het nuttig zijn om de bestaande initiatieven die gericht zijn op de preventie van racisme, antisemitisme, discriminatie en haatmisdrijven in kaart te brengen op de verschillende overheidsniveaus (federaal, regionaal en communautair).

Gezien de complexiteit van de Belgische overheidsstructuren is het immers noodzakelijk om een duidelijk beeld te scheppen van wat er momenteel wordt ondernomen om racisme, discriminatie en antisemitisme te bestrijden en voorkomen en door wie dit wordt gedaan.

- Bijscholing moet mensen bewustmaken van de verschillende vormen van racisme en discriminatie, bijvoorbeeld door dergelijke scholing als verplicht element op te nemen in onderwijsprogramma's en beroepsopleidingen.
- Onderwijs over immigratie en kolonisatie in de Belgische geschiedenis zou meer nadruk moeten krijgen in educatieve programma's om het gevoel van marginalisering onder immigranten en latere generaties te verminderen.
- Politieagenten en bestuurders die verantwoordelijk zijn voor het herkennen en registreren van haatmisdrijven en klachten in verband met discriminatie en racisme moeten geschoold worden om deze taken beter te kunnen uitvoeren.
- Politici en media moeten worden voorgelicht zodat ze bagatellisering van racisme en antisemitisme herkennen, evenals de gevolgen van het uitblijven van een publieke veroordeling van oproepen tot geweld en haat.
- Veiligheidsmaatregelen voor joodse gebouwen moeten door de staat worden gefinancierd om gelijke behandeling en het recht op veiligheid te verzekeren.
- Contact en empathie leveren effectieve resultaten op individueel niveau op. Dit wil zeggen dat de contacten tussen joodse organisaties en nieuwe migranten moeten worden verbeterd en dat initiatieven die interetnisch contact en etnische vermenging bevorderen, moeten worden ondersteund.

Onderzoek

- Het verband tussen antisemitische uitspraken, vooroordelen tegen migranten en vluchtelingen en de opkomst van links- en rechts-populistische bewegingen in België moet systematisch worden onderzocht.
- De mate waarin het internet en primaire en secundaire socialisatie kanalen zijn van antisemitische taal en opvattingen, moet worden verkend.
- De profielen van daders van antisemitische incidenten en personen met antisemitische opvattingen moeten ook systematisch worden onderzocht om zo meer inzicht te krijgen in de sociale omstandigheden waaruit deze incidenten en opvattingen ontstaan.

Eindnoot

- 1 Dit onderzoeksproject gebruikt de definities van MENA volgens de Verenigde Naties en de Wereldbank, en omvat daarnaast ook Afghanistan, Eritrea en Turkije.

Antisemitisme en immigratie in het hedendaagse West-Europa
Is er een verband?

De volledige reeks onderzoeksrapporten voor deze studie kunt u downloaden via:

Stiftung EVZ: www.stiftung-evz.de

Pears Institute for the study of Antisemitism: www.pearsinstitute.bbk.ac.uk